

Ovidiu Papadina u svome članku prikazuje vlaške varijante narodne pjesme o »meštru Manoli«, o motivu koji se javlja ne samo kod nas u pjesmi Zidanje Skadra i njenim mnogobrojnim varijantama nego i kod drugih balkanskih naroda s temom o ljudskoj žrtvi pri gradnjama. U tom su članku prikazani samo rumunjski primjeri toga motiva, dok je prije mađarski etnomuzikolog Vargyas objavio veliku studiju, u kojoj je prikazao varijante iz čitave Evrope, među njima i jugoslavenske.

Vera Proca-Ciortea prikazuje veoma dokumentirano, na osnovu historijskih slika, prizore s narodnim igrama i plesovima u XVIII i XIX st. Zatim dolaze kraći izvještaji o terenskom istraživanju, prikaz važnijih događaja na području folklornog života, napose o radu Folklornog instituta u Bukureštu i njegove filijale u Kološvaru, o suradnji folklorista s antropolozima te o folklornoj međunarodnoj aktivnosti itd.

Veoma je zanimljiv posljednji dio časopisa u kojemu se na strani 71 priopćuje bibliografija folklornih edicija, knjiga i časopisa te članaka u ostaloj periodičnoj rumunjskoj štampi za godinu 1961. od čega su 23 izdanja na mađarskom jeziku, 5 na njemačkom, po 1 na srpskom i ukrajinskom jeziku, a ostalo na rumunjskom. Bibliografija ima 984 jedinice koje potječu od 477 autora. Čitav je materijal grupiran u sedam poglavlja, i to: a) izvori i dokumenti; b) istraživači i kolektori; c) etnografija i antropologija; d) narodne likovne umjetnosti; e) folklor; f) folklor nar. manjina; g) primjena i unapređivanje folklor. Svako od tih poglavlja ima po više podrazreda, tako da se podaci o svakoj temi lako i brzo mogu pronaći u mnoštvu bibliografskih jedinica.

V. Žganec

GERHARD ROHLFS, ANTIKES KNÖCHELSPIEL IM EINSTIGEN GROSS-GRIECHENLAND. Eine vergleichende historisch-linguistische Studie. Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1963.

Predmet ove studije nije samo povijesno-lingvističkog značaja, nego u velikoj mjeri i etnološko-folklornoga, jer je u njoj riječ o jednoj prastarjoj igri na sreću s najprimitivnijim prirodnim sredstvom, a služi za zabavu najširim slojevima mnogih naroda.

Autor ukazuje na popudarnosti i razlike između kockanja sa životinjskim zglobovima počev od starogrčkih astragala, tj. kostiju gležnja stražnjih nogu ovaca, koje imaju prirodni oblik duguljaste nepravilne kocke, i suvremene igre s umjetnim kockama, koje su tek u toku stoljetnog razvitka dobile svoj današnji oblik.

Usporedbom najstarijih pisanih i likovnih svjedočanstava, te s obzirom na to da antički astragal nije bio umjetna tvorevina od ljudskih ruku, nego prirodni proizvod, koji se pri klanju ovaca sâm od sebe nametnuo svakomu primitivnom pastirskom narodu, zaključuje pisac da je to igra vrlo velike starosti te da ona ide u red najstarijih igara na sreću kod indoevropskih naroda.

Igru s astragalima spominje već Homer koji navodi da su Grci bili strastveni igrači astragala. U rimskoj antici ova igra nije uspjela uhvatiti korijena, pa se stoga u Italiji održala samo u južnim predjelima koje su nastavali grčki kolonisti.

Veliku popularnost zadržala je igra sa zglobnim košćicama i kasnije, pa se preko srednjeg vijeka i sve do današnjeg vremena održala kako kod Grka, tako i kod istočnjačkih naroda (Turaka, Armenaca i Arapa), te kod Romana, Germana i Slavena koji su postepeno — prolazno ili definitivno — naseljivali geografsko područje nekadašnje Velike Grčke; tako se među južnim Slavenima održala ta igra sve do danas u Bugarskoj i Makedoniji.

Igra s astragalima imala je u antičko doba vrlo komplicirana pravila. Bez predznanja nije se moglo sudjelovati u igri, za razliku od kasnije uvedene kocke od drveta, metala ili brušena kamena sa simetričnim stranicama. Ta umjetna kocka potječe od starog astragala, ali pravila igre vrlo su jednostavna, pa je stoga i neupućeni mogao da ih odmah i lako shvati. To je i razlog što zamršena igra s astragalima na starogrčki način nije preživjela antiku, nego je zamijenjena ili umjetnom kockom ili je pak, gdje se astragal od životinjskoga zgloba održao, igra poprimila nova i jednostavnija pravila.

Igralo se na različite načine: hvatanjem uvis bačenog zgloba, ili gađanjem u krugu raspoređenih zglobova s jednim zglobom, ili u smislu današnje igre »par-nepar«, i na brojne druge načine.

Igralo se za orahe, bademe, zrna graha ili sitni kovani novac. Ali mnogo rašireniji »ulog« u igri bili su sâmi astragali, pa se zgoditak sastojao od »uloženih« astragala onoga koji bi izgubio, a to je uvjetovalo da se uvijek uza se nosilo u kesici manju ili veću količinu astragala. Bilo je pokrajina u staroj Grčkoj, gdje je strast ove igre zahvatila ljude u takvoj mjeri da se može govoriti upravo o astragalomaniji, pa su neki igrači znali stjecati goleme količine tih koščica, a kad bi takav astragalski »imućnik« umro, pokopali bi uza nj i njegovo »blago«. Tako je u pojedinim grobovima antičkih grčkih pokrajina pronađeno na stotine astragala kao grobni prilog pokojniku, a u grobu jednog dječaka bila su na hrpi 1002 astragala, dok je u jednom drugom grobu, s kosturima dvojice dječaka, bilo čak 1400 astragala, tako da su njihova tijela bila naprosto zatrpana među ovim zglobovima.

Studija Gerharda Rohlfsa zanimljiv je prilog proučavanju podrijetla i rasprostranjenosti jedne prastare pučke zabave, koja se u različitim oblicima održala sve do danas.

Stjepan Stepanov